

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 22 квітня 2026 року

Том 1

Одеса
2026

УДК 34:004:316.4(477)
С 70

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 23.04.2026 р.)*

За загальною редакцією академіка **С. В. Ківалова**

**С70 Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху: сучасні виклики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22 квітня 2026 р.) / заг. ред. С. Ківалова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2026. – Т. 1. – 704 с.
ISBN 978-617-8763-15-2**

Матеріали конференції узагальнюють результати наукових досліджень і практичних напрацювань учених, фахівців та представників професійних спільнот, виконаних в умовах воєнного часу та глибоких суспільних трансформацій.

У збірнику представлено широкий спектр наукових розвідок і практико-орієнтованих досліджень, що охоплюють актуальні проблеми публічного та приватного права, функціонування держави, судової та правоохоронної системи, а також трансформації суспільних процесів у цифрову епоху. Значну увагу приділено питанням адміністративного, фінансового, конституційного, міжнародного, морського та митного права, а також сучасним викликам у сфері кримінального права, кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Окремі наукові секції присвячені проблемам удосконалення судоустрою, діяльності прокуратури, адвокатури та інших правоохоронних органів, розвитку трудового права і права соціального забезпечення, а також реформуванню цивільного, господарського, земельного, екологічного та енергетичного права. Збірник відображає також міждисциплінарний характер сучасних досліджень, охоплюючи питання філософії права, світових соціально-політичних процесів, соціології та психології, економіки та підприємництва в умовах війни і повоєнного відновлення. Важливе місце посідають дослідження у сфері інформаційних технологій, кібербезпеки, штучного інтелекту та математичного моделювання як ключових чинників забезпечення національної безпеки.

Крім того, у збірнику висвітлено проблематику педагогіки, лінгвістики права, перекладознавства, журналістики, фізичної та військової підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти та практиків у галузях права, економіки, соціології, психології, політології, інформаційних технологій і суміжних дисциплін.

УДК 34:004:316.4(477)

Відповідальний за випуск професор **М. Р. Аракелян**

Матеріали видано в авторській редакції.

ISBN 978-617-8763-15-2

© НУ «Одеська юридична академія, 2026
© Автори статей, 2026

Горяга Оксана Вікторівна КНЯГИНЯ ОЛЬГА – ВИДАТНА ЖІНКА ТА ДЕРЖАВНА ДІЯЧКА	118
Єфремова Наталя Володимирівна ДО ПИТАННЯ ПРО РОЛЬ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ ЖИТЕЛІВ-ЧЛЕНІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ В СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ	121
Корнієнко Ірина Валеріївна ОСВІТА ТА КНИГОДРУКУВАННЯ У ДОБУ ГЕТЬМАНЩИНИ.	124
Завальнюк Ірина Володимирівна ПРАВОВА ЕТНОЛОГІЯ ЯК НАПРЯМ СУЧАСНОГО ПРАВОВИЗНАВСТВА: ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР ПРАВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	128
Артур Ліс LEX SALICA ЯК ЕЛЕМЕНТ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ ЄВРОПИ: МІЖ ЗВИЧАЄМ ТА ПИСАНИМИ НОРМАМИ	131
Любічанківський Ольгерд-Ілля Ілліч ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ГЕНДЕРНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ: ВІД ПОСТУПОВОГО ВИЗНАННЯ ДО СУЧАСНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ (1970-ТІ – 2025)	134
Саранчук Олександра Валеріївна СОВІСНІ СУДИ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ ЯК ФОРМА НАРОДНОГО СУДОЧИНСТВА (ОСТАННЯ ЧВЕРТЬ XVIII – ПЕРША ПОЛОВИНА XIX СТ.)	137
Еміль Сальчинський ЦЕРЕКВІЦЬКИЙ ТА НЕШАВСЬКИЙ ПРИВІЛЕЇ 1454 РОКУ: ПРИЧИНИ ЇХ ПРИЙНЯТТЯ, ХАРАКТЕРИСТИКА І ЗНАЧЕННЯ	142
СЕКЦІЯ 4. КОНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	
Львова Єлизавета Олегівна НАЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ	146
Афанасьєва Мар'яна Володимирівна МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ПРИНЦИП ЗАБОРОНИ ПРИМУСОВОЇ АСИМІЛЯЦІЇ	150
Mishyna Natalia LA LIBERTÉ COGNITIVE FACE AUX NEUROTECHNOLOGIES: ENJEUX JURIDIQUES À L'ÈRE DE L'INTELLIGENCE ARTIFICIELLE	153
Кулі-Іванченко Ксенія Костянтинівна ПРИЙНЯТТЯ КОНСТИТУЦІЇ ШЛЯХОМ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО РЕФЕРЕНДУМУ ЯК ГАРАНТІЯ СТАБІЛЬНОСТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ В УКРАЇНІ	155
Батан Юрій Дмитрович КОЛЕКТИВНІ ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ ОСОБЛИВИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ	158
Волкова Дарія Євгенівна СВОБОДА АСОЦІАЦІЙ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ ТА СТАНДАРТИ РАДИ ЄВРОПИ	162
Животовська Ірина Юрївна ТРАНСФОРМАЦІЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРИНЦИПУ СВІТСЬКОСТІ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ПАРАДИГМИ ПУБЛІЧНО-РЕЛІГІЙНИХ ВІДНОСИН	165
Іванцова Зоя Анатоліївна КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ АЛГОРИТМІЧНОГО ВП	

Ключові слова: княгиня Ольга, реформаторка, адміністративно-фінансова реформа, данина, податки, погости, уроки, устави.

Key words: Princess Olga, reformer, administrative and financial reform, tribute, taxes, churchyards, lessons, charters.

Єфремова Наталя Володимирівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри історії держави і права, кандидат юридичних наук, доцент*

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЛЬ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ ЖИТЕЛІВ-ЧЛЕНІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ В СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Актуалізація проблематики правової освіти жителів-членів територіальних громад України у сфері державної антикорупційної політики сформувалась та виникла в процесі послідовних реформ в державі. З початком взяття курсу на входження України до Європейського Союзу, в нашій країні загострились питання не тільки правової освіти населення, а й скерування її на основоположні задачі розвитку соціуму і держави, серед яких антикорупційна діяльність державних і самоврядних інституцій займає особливе місце.

Поняття «корупція» є дискусійним у сучасній юриспруденції. Так, наприклад, український дослідник М. Мельник тлумачить її як «різновид соціальної корозії, що руйнує органи державної влади та суспільство в цілому» [1, с. 34]. Розбіжності існують і у визначенні способів та принципів боротьби з цим явищем. Так, наприклад, В. В. Щегорцова вважає, що: «Потреба у боротьбі із корупцією обумовлюється тим, що вона породжує цілий спектр інших системних проблем: загрожує верховенству права, моралі суспільства, стабільності демократичних процесів, підриває основи державного управління, підриває правові основи вільної, добросовісної конкуренції тощо» [2]. Але корупція суттєво загрожує не тільки державному управлінню, а й місцевому самоврядуванню, тобто самому соціально-нормативному простору, де людина здійснює свій життєвий цикл. Вагому роль для подолання корупції в державі має освіта, особливо правова. Ця точка зору не є новою, але лишається актуальною і сьогодні.

Враховуючи це, в Україні, ще з 2001 року, значну увагу у сфері боротьби з корупцією почали приділяти освітній реформі. Такий підхід актуалізував антикорупційні настанови та сприяв появі якісно нових підходів до організації антикорупційних заходів в межах територіальних локальних людських спільнот, включаючи й правову освіту населення в профільній сфері [3, с. 19].

У ординарному розумінні концепція розвитку правової освіти населення має за мету формування правової культури громадян, включаючи поширення правових знань, формування поваги до права та вміння захищати свої права. «Ан-

тикорупційна муніципальна правова освіта, своєю чергою, має більш конкретні завдання та телеологічні пріоритети, вона, насамперед, скерована на формування відповідного життєвого простору, заснованого на відсутності конфлікту інтересів між членами локального суспільства дотримуватися законної реалізації прав, свобод і обов'язків людини, її груп та асоціацій в повсякденному житті, а також належного виконання органами публічної влади своїх компетенційних повноважень, що повинні бути спрямовані на виконання відповідних положень Конституції та законів держави» [3. с. 19].

Традиційно вирішення наведених завдань в сфері правової освіти досягається шляхом створення ефективних освітніх програм, що відповідають потребам суспільства, формування відповідних знань, вмінь та навичок в сфері антикорупційної діяльності у населення – жителів-членів територіальних громад (далі – ТГ), підвищення кваліфікації муніципальних службовців. Ключові аспекти концепції правової освіти в сфері антикорупційної діяльності в основному співпадають з концепцією правової освіти населення, передбаченою Указом Президента України «Про Національну програму правової освіти населення» [4] (далі – Програма). Так, наприклад, одними з телеологічних домінант Програми виступає: а) підвищення рівня правової підготовки та обізнаності населення; б) створення належних умов для набуття громадянами знань про свої права, свободи і обов'язки; в) формування у громадян свідомого ставлення до своїх прав та обов'язків; г) широке інформування населення про правову політику держави та законодавство; г') забезпечення вільного доступу громадян до джерел правової інформації; д) вдосконалення системи правової освіти населення, збереження та розвиток вітчизняних традицій у цій сфері [4].

Мету Програми передбачалося досягти шляхом використання 13 інструментально-діяльнісних засобів, а саме: «а) утвердження гуманістичних правових ідей, загальнолюдських та національних правових цінностей, високих моральних засад у суспільному житті; б) визнання правової освіти населення одним із основних чинників формування високої правосвідомості і правової культури окремих громадян та всього суспільства; в) активної участі в організації і здійсненні заходів із правової освіти населення органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, навчальних та культурних закладів, наукових установ, міжвідомчих координаційно-методичних рад з правової освіти населення, видавництва та видавничих організацій, засобів масової інформації та поєднання комплексу заходів у сфері правової освіти, що здійснюються цими органами, організаціями, закладами і установами;...» та інш. [4]. Але для боротьби з корупцією треба було змінювати і законодавство.

Для боротьби з корупцією 31 жовтня 2003 р. було прийнято Конвенцію ООН Проти корупції, де у Преамбулі наголошується, що «Корупція перестала бути «локальною проблемою», має вплив на всі країни, а тому «зумовлює винятково важливе значення міжнародного співробітництва в галузі запобігання корупції та контролю за нею» [5]. Окрема увага в Конвенції приділялася заходам запобі-

гання для державних посадових осіб, тобто тим, хто «виконує державну функцію» або надає «державну послугу». Державам-учасникам було рекомендовано врегулювати питання етики поведінки таких осіб, прийнявши «кодекси або стандарти поведінки для привального, добросовісного й належного виконання державних функцій» [6]. Цей документ став єдиним юридично обов'язковим інструментом у боротьбі з цією проблемою та наголошував на значенні правової освіти.

У 2014 році президент П. Порошенко оголосив корупцію національною проблемою та підписав низку антикорупційних законів: «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про запобігання корупції», «Про засади антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів» [7]. Намічена програма боротьби з корупцією в органах влади передбачала вдосконалення системи управління та підвищення якості юридичної освіти та професійної підготовки не тільки суддів, а і державних службовців у цілому.

Підбиваючи підсумки, можна зазначити, що корумпована Україна не представляє інтерес для міжнародної спільноти та не сприймається нею як надійний стратегічний партнер в ЄС та поза його межами. Корупція утискає бізнес-інтереси, руйнує законність, права та свободи громадян та є небезпечною для незалежності держави. Антикорупційна політика в Україні є невід'ємною частиною реформування її державної служби та місцевого самоврядування. Вона здійснюється за допомогою цілої низки нормативно-правових актів, зокрема Конституцією України, Законом України «Про запобігання корупції», Законом України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія)» та іншими нормативно-правовими актами [8, с. 173]. Але особливе місце у боротьбі з корупцією займає правова освіта. Обізнаність громадян у сфері права збільшує їх відповідальність та загальну правову культуру в державі. Разом з антикорупційною політикою органів місцевого самоврядування в Україні, правова освіта спрямована на створення ефективної системи запобігання та протидії корупції на місцевому рівні, а також на усунення причин і умов її виникнення. З її допомогою громадяни збільшують обсяг правових знань та навичок необхідних для реалізації своїх прав і свобод, а також для виконання покладених на них обов'язків.

Список використаних джерел:

1. Мельник М. І. Хабарництво: загальна характеристика, проблеми кваліфікації, удосконалення законодавства. Київ : Парлам. вид., 2000. С. 34.
2. Щегорцова В. М. Шляхи запобігання і протидії корупції в органах публічного управління України. Державне будівництво. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu_2012_2_40.pdf.
3. Баймуратов М. О., Кофман Б. Я., Єфремова Н. В. Правова освіта жителів-членів територіальних громад України в сфері муніципальної антикоруп-

ційної політики: концептуальні підходи до розуміння сутності та ролі в розвитку місцевого самоврядування. Transformational vectors of public administration, law, and humanities in the development of the modern educational system : Scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2025. P. 14-46. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/692>

4. Про Національну програму правової освіти населення: Указ Президента України від 18 жовтня 2001 року № 992/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992/2001#Text>

5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 49. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_c16

6. Янюк Н. В. Запобігання корупції на публічній службі: правове регулювання в Україні та досвід країн Європейського Союзу. *Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European Union* : Collective monograph. Riga : Izdevniecība «Baltija Publishing», 2020. P. 1144-1162.

7. Президент України Петро Порошенко підписав антикорупційні закони. *Офіційний сайт Національної Асоціації Адвокатів України*. URL: <http://radako.com.ua/news/prezident-ukrayinipetro-poroshenko-pidpisav-antikorupciyni-zakoni>.

8. Баймуратов М., Кофман Б., Єфремова Н. Муніципальна антикорупційна політика: концептуальні підходи до розуміння сутності та визначення ролі і значення в розвитку територіальної громади. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія Право*. Ужгород. 2025. Вип. 92(1). С. 166-174. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/92-ch-1>

Ключові слова: правова освіта, боротьба з корупцією, розвиток територіальної громади, реформа державної служби України.

Key words: legal education, fight against corruption, development of territorial community, reform of the civil service of Ukraine.

Корнієнко Ірина Валеріївна

Національний університет «Одеська юридична академія»,

доцент кафедри історії держави і права,

кандидат юридичних наук, доцент

ОСВІТА ТА КНИГОДРУКУВАННЯ У ДОБУ ГЕТЬМАНЩИНИ

Історія України доби Гетьманщини – це етап становлення української державності, що став знаковим у процесі формування національної самосвідомості та політичної культури. Саме в цей період було закладено ідеологічні та інституційні підвалини майбутньої держави, що виявилось у розвитку політичної, соціальної й духовної сфер суспільства. Гетьманщина увійшла в історію як час розквіту національної культури, науки та мистецтва: з'являлися видатні пам'ятки архітектури, розвивалося літературне життя, поширювалася художня тради-